

Írta: Ecsedi Éva Valéria

CSOPORTMUNKA A KÖNYVTÁRBAN

A csoport megalakulása

Könyvtárunkban, felhívásunkra, egy vállalkozó szellemű, elkötelezett pedagógus jelentkezett, hogy- ipari tanuló intézetükből, nagyrészt kollégiumban élő, roma gyerekekből álló – elsős osztályát szeretné elhozni könyvtárbemutató foglalkozásra. Nagy örömmel vártam őket, mert addig még ebből az iskolából egy osztály sem látogatta meg intézményünket, mondván, hogy az ott tanulókat úgysem érdekli a könyvtár, az olvasás.

Az első negyedóra poénkodó, zavart leplező, a határokat feszegető zsvivajgással telt. Rögtön láttam, hogy itt a megszokott bevezetőnek nincs nagy jövője, ezért egyrészt teret engedve, de ugyanakkor ezzel szabályozva is az eseményeket, kötetlenebb beszélgetésbe kezdtünk. A kedélyek „lecsillapodtával” megkezdődött a szokásos foglalkozás, könyvtártörténeti, lexikonhasználati játékokkal, előadással. A gyerekekben felmerült a kérdés, hogy bár mindez érdekes, de miért kell egyáltalán a tanulás, a tudás. Egy-egy vicces megjegyzés, szituáció révén kiderült, hogy igazából a beszélgetésre, a személyes megnyilvánulásra lenne nagy igényük. Megkérdezték, mennyit keresnek a könyvtárosok, és kiszámolták, hogy ők hány napi „fusi munkával” keresnék meg ennek az összegnek a többszörösét. A könyvtár bejárásakor a gyerekrészlegben a meséknek, a kalandregényeknek örültek meg a legjobban. Beszélgettünk arról, mennyire szerettek mesét hallgatni korábban, valamint arról is, kinek meséltek kiskorában.

Később alkalomszerűen be-bejártak a könyvtárba képeslapokat nézegetni és beszélgetni. Elhozták barátait is. Többször gondot okozott, hogy az olvasók kiszolgálása közben nem volt elég időm rájuk figyelni, illetve alkalmazkodniuk kellett a könyvtári szabályokhoz: halkán beszélni stb. Ezért döntöttük el a leggyakrabban bejáró fiúkkal, hogy fent, az emeleti részen, ahol nem zavarjuk az olvasókat, rendszeresen találkozunk, és „serdülő klubot” alakítunk. Megbeszéltük az első időpontot, s ők vállalták, hogy értesítik a többieket.

Az első találkozás

A megbeszélt időpontban, a gyakran bejáró négy fiú, két osztálytársuk, és két barátjuk az iskola másik osztályából, jöttek el. Addigra kollégáimmal, a fenti – tulajdonképpen raktárnak használt – kisebbik szobát berendeztük, föl vittünk pár kényelmes széket, egy kis asztalt, virágot. A fiúk örültek, hogy a könyvtár olyan részébe lesznek bejáratosak, ahová más olvasók nem mehetnek, s hogy a lehetőségekhez képest, csak részükre rendeztünk be klubszobát. Mindnyájan bemutatkoztunk egymásnak, egy-két szót mondván magunkról. Majd elmondtam, főleg az eddig itt nem járt két fiú kedvéért, hogyan kezdődött ismeretségünk a többiekkel, hogyan és miért született meg a klub ötlete.

Nyilvánvaló volt, hogy ezek a fiatalok nem tudták a szabadidejüket értékesen eltölteni, nagyon hiányzott nekik az otthoni környezet. Elveszettek érezték magukat a városban. Sokszor hajmeresztő helyzetekbe kerültek, és ezt nem volt kivel megbeszélniük. Így azt tűztük ki célul, hogy az őket érdeklő témákról beszélgetünk. Meghívunk előadókat, elmegyünk közösen egyiket helyre.

Felajánlottam néhány témát. Igyekeztem érdeklődési körüket bővíteni, olyan értékeket behozni, amivel esetleg még nem találkoztak, de valószínűleg elnyeri tetszésüket. Kértem, mondják el, mi az, ami érdekelné őket ezek közül. Kértem, javasoljanak programokat,

mondják el miről szeretnének hallani, beszélgetni. Az egyik fiú nevetve mondta, hogy a szexről, a nőkről. Kicsit meg is döbrent, amikor azt válaszoltam, hogy rendben van, ha a többiek is érdekli, semmi akadálya. Megbeszéltük, hogy itt nem érvényesek a tabuk, bárki, bármilyen témát behozhat. Ekkor beszéltünk a csoporttitokról is. Elkezdtük írni a listát, tervezni a programokat. Lassan jöttek az ötletek. Néha utaltam egy-egy beszélgetésünkre valamelyikükkel, az ott felmerülő témákra. Megállapodtunk, hogy hetente, mindig ugyanazon a napon és órában találkozunk, kivéve, ha kirándulást tervezünk, illetve ha moziba vagy színházba megyünk. Az összejöveteleket másfél órára terveztük. A tagok megígérték, hogy rendszeresen megjelennek, és aktívan tevékenykednek. Én a programok megszervezését, az előadók felkérését vállaltam magamra.

A csoport tevékenységei

A zene mindegyikük lételeme volt. Ezt a témát választották kezdetben. Beat-pop-rock történeti előadás, sok zenével, beszélgetés az előadóval, majd a beat zene komolyzenei gyökerei, hasonlóságai a komolyzenével. Önmagában a komolyzenét elutasították, de ebben a formában be lehetett csempészni, hogy kicsit megismerjék. A foglalkozás végén az előadó följárlotta, hogy a komolyzenei korszakokat is szívesen bemutatná egy másik alkalommal. Ezt örömmel üdvözölték. A zenei műfajok megismerését a jazz zenével, különböző népek zenéivel folytattuk.

Rendkívül szűk pénzügyi kereteink voltak, így főleg barátok, ismerősök, ingyen vállalkozók tartották az előadásokat. Vigyáztam, hogy mindig felkészült és a fiatalokkal hangot találó, vagy korban tőlük nem nagyon távol álló vendégeink legyenek. Az előadók a fiúk szintjén magyaráztak, az érdekességekre fölhívva a figyelmet, kötve az ő élményeikhez, párbeszédre törekedve.

Nagyon szerettek volna élőzenét is hallgatni, így a kerületi művelődési házzal összefogva, elindítottunk egy sorozatot, amelynek keretében latin-amerikai, afrikai, görög, roma, magyar népzenezőket hívtunk meg egy-egy alkalomra. Ezekre a délutánokra a csoporttagok már több barátjukat is elhozták, akik közül ketten klubtagok is maradtak. Az előadások után beszélgettek a zenészekkel, kipróbálták a hangszereket. Laza, kötetlen, jó hangulatú alkalmak voltak ezek.

A zenei blokk után képzőművészetről szóló, élményszerű beszélgetés következett, festmények, szobrok diákon való bemutatásával, elemzésükkel. Egy-egy alkalommal meghívtunk író, versmondót is.

A csoport tagjai között voltak, akik nem utaztak haza a hétvégén, ezért szóba került, hogy szombaton vagy vasárnap is jó lenne, ha találkoznánk. Nagy próbatétel következett. Javasoltam, hogy nézzük meg színházban a „Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról” című darabot. Előtte kértem, hogy olvassák el a könyvet, beszéljünk róla. Ketten hozzá is fogtak az elolvasásához, de végül a könyvről szóló beszélgetés alkalmával, részleteket olvastunk föl belőle, egy-egy fiú és én. Reméltem, hogy ilyen előkészítés után, nem lesz gond a színházi viselkedéssel sem. Főleleveníttünk régi általános iskolai színházlátogatási élményeket, amelyekből jobbra a nagy, nézőtéri bohóckodások maradtak meg emlékezetükben. Elemeztük ezeket az alkalmakat, a hozzájuk kapcsolódó érzéseiket. Összehasonlítottuk az akkori kötelező jellegű látogatásokat és a mostanit, amelyet szabadon választottak, illetve elfogadták a javaslatomat. Külön a szüleikkel/illetve a barátaikkal még egyikük sem járt színházban. Akadt olyan is, akinek még egyáltalán nem volt színházi élménye. Beszéltünk az öltözködésről is. Közösen vettük meg a jegyeket egy délutáni előadásra. Tetszett nekik a darab. Egymást fegyelmezték, ha valamelyikük hangosan beszélt

az előadás közben. A sikeres színházlátogatás után érkezettnek láttam az időt, hogy egy vasárnap délután kirándulni menjünk. Ezt a programot szintén előkészítettük beszélgetésekkel, útikönyv-olvasással. Az úti cél kiválasztása körül nagy viták zajlottak. Végül is szavazásra bocsátották a kérdést, s kompromisszum született. Eszerint a nyári szünet előtt lesz még egy kirándulás, s így mindkét helyre eljuthatnak.

Úgy láttuk, már elég őszinte, nyílt a légkör, szorosak, személyesek a kapcsolatok ahhoz, hogy a szexről szóló előadást, beszélgetést megszervezzem. Erre egy nyitott, előítéletmentes, középkorú orvost kértem föl, aki nemcsak a biológiai, de az érzelmi vonatkozásokról is beszélt. A szerelemről, mind a hetero-, mind a homoszexuális kapcsolatokról, a nemi betegségekről stb. Az előadás előtt, név nélkül, már eljuttathatták azokat a kérdéseiket az orvoshoz, amiket esetleg a többiek előtt nem mertek volna föltenni.

Három órás beszélgetés kerekedett az előadás után, ahol -sok egyéb mellett – szóba került a drog, az alkohol, a cigaretta kérdése is. Ezen az alkalmon nem vettem részt, úgy gondoltam fesztelenebbek a „férfiak egymás közt”.

Javaslatukra, a sportról – különös tekintettel a focira -, a technika fejlődéstörténetéről, az autókról tartottunk még foglalkozásokat. Ezeket – műszaki részlege is lévén a könyvtárnak - hozzáértő olvasók tartották. Nagy haladást jelentett ez a klub és a könyvtár olvasóinak kapcsolatában is. Ezekhez a témákhoz kapcsolódóan kerestük fel a Hadtörténeti, majd egy másik alkalommal a Közlekedési Múzeumot. Ott-jártunkkor merült föl az igény, hogy ne legyünk olyan „komolyak”: menjünk el az Állatkertbe és a Vidámparkba is. A következő két alkalomnak ez volt a programja. Majd ezt követte egy közös mozi-látogatás, amit már önállóan szerveztek meg maguknak. Ekkor kezdtünk beszélni a klub nyári szüneteltetéséről és kezdtünk lélekben készülni rá.

A csoportnapok között is be-bejöttek a könyvtárba, általában négy- vagy hatszemközti beszélgetésre, tanácskérésre. Sürgős esetben mindig igyekeztem, hogy meg tudjuk beszélni, amiért bejöttek. Ha nem értem rá, vagy hosszabb időt igényelt a gond, akkor konkrét időpontban állapodtunk meg. Ezek az alkalmakon, az iskolai, tanulási problémáktól elkezdve, az otthoni, családi bajokig, kapcsolati, udvarlási kérdésekig, minden szóba került. Örültem, hogy egy biztos pontot jelentettünk számukra, s talán sikerült ezekkel a beszélgetésekkel is segítenünk, hogy eligazodjanak mind a külső, mind a saját belső világukban. Segítettünk megelőzni egy-két végzetessé válható ballépést. A csoport előtt ilyen mélységben nem nyíltak meg. Fokozatosan alkalmazkodtak a könyvtári hangulathoz, ha többen egyszerre jöttek, már nem zavarták az olvasókat hangoskodással, és az olvasók is elnézőbbek, elfogadóbbá váltak velük szemben.

A csoportmunka folyamata

A csoportfejlődés ötszakaszos modellje (amelyet Garland, Jones, Kolodny dolgoztak ki) alapján gondolom végig csoporttá fejlődésünk útját. /James Whittaker: A csoportfejlődés ötszakaszos modellje és alkalmazásának gyakorlati vonatkozásai In.:SzMCs 246-252.p./

1. Ismerkedés. Ebben a szakaszban a tagok zárkózottsága a fő téma, ehhez kapcsolódóan a 'közeledés-távolságtartás' a legfontosabb dilemma ebben a korai időszakban. (Garland, Jones, Kolodny, SzMCs.) Ebben a szakaszban munkánkat nagyban megkönnyítette, hogy a tagok jó része ismerte egymást, osztálytársak, iskolatársak, barátok voltak, másrészt a későbbiekben ugyanez nehezítette is. Akadályozta a feltárulkozást, hogy naponta találkoztak az iskolában. Könnyebbséget jelentett, hogy valamelyest spontán volt a csoport létrejötte, benne volt a levegőben az igény a valahova tartozásra, a szabadidő eltöltésére, a személyes gondok megbeszélésére, a környezettel való gyakori konfliktusok

kezelésének megtanulására. Tulajdonképpen, csak ennek az igénynek a felismerése, az ezen szükségletekre adandó válasz felvállalása és a keretek megteremtése volt a feladatom.

A kölcsönös elfogadás is már megvalósult addigra alapszinten, az első kritikus könyvtárbemutató foglalkozáson, illetve a későbbiekben, amikor spontánul be-bejártak, és beszélgetni kezdtünk.

Már az első alkalommal, a cél és a tevékenységek megbeszélésekor kezdett alakulni a csoportnorma: tabutéma is behozható, közösen javasoljuk, alakítjuk a programot, a javaslatokat el lehet fogadni vagy el lehet vetni, és ez az én ötleteimre is igaz. Kezdték kialakulni a szabályok: ki mit vállal, meghallgatjuk egymást anélkül, hogy félbeszakítanánk a másikat, vagy rögtön ledorongolnánk, ha nem tetszik az ötlete stb.

2. *Hatalom és kontroll.* Miután a tagok úgy döntöttek, hogy érdemes részt venniük a csoportban, abba a szakaszba érnek, amelyben a hatalom, a kontroll, a pozíció, a készségek és a döntéshozatal a kardinális kérdések. Valószínű, hogy kipróbálják a csoportmunkást és a többi tagot is. A négy, gyakran bejáró fiú volt a hangadó a csoportban, ők szólaltak meg mindig először és a legtöbbször. Ők tették a javaslatokat. Különösen Attila, aki a „négyes fogat” vezető egyénisége volt. Láthatólag elfogadták, tisztelték a barátai, befolyással volt rájuk. Ők tekinthetők a klub megalakítóinak, velük beszéltem meg a csoport létrehozását, ők hozták a többi tagot az első alkalomra. Attilára később is lehetett támaszkodni – pl. a kirándulásokon, színház, mozi előadásokon való részvételnél: szólt a nem megfelelő viselkedésért stb. -, és rajta keresztül a barátait is igénybe tudtam venni. A későbbiekben oda kellett figyelnem, hogy a két osztálytárs és azok két barátja is szóhoz tudjon jutni. Béla – aki egy rengeteg családi problémával küzdő, rossz tanuló fiú – vette föl a bohóc szerepet, ami – különösen eleinte – sok fejtörést okozott nekem. Meddig hagyjam a bohóckodást, milyen határokat szabjak számára? Igyekeztem feladatokkal ellátni, pl. az előadásokon őt kértem meg, hogy állítsa be a diavetítőt, magnót, hozzon még föl széket stb, Lassan kezdett be-bejönni a könyvtárba a csoportfoglalkozások között is. Beszélgettünk, kicsit bevontam a könyvtári munkába. Így kialakult egy jó kapcsolat közöttünk, és nem volt már a csoportban sem annyi gond a viselkedésével. Néha már a többiek is rászóltak, ha túlzásba vitte a viccelődést. Ugyanakkor hiányoltuk, ha nem jött el egy-egy programra.

3. *Intimitás.* Ezt a szakaszt a személyes bekapcsolódás intenzívvé válása jellemzi. A tagok nyíltabban fejezik ki érzelmeiket a csoporttagokkal és a csoportmunkással kapcsolatban. Töreksenek függőségi szükségleteik kielégítésére. Megjelenik a testvéri rivalizáláshoz hasonló vetélkedés. Ekkor már spontánul hozták a témajavaslatokat, módosítási ötleteket. Most volt itt az ideje a külső programoknak. Az ezekre való felkészülésben, megszervezésükben már minden csoporttag aktív szerepet játszott. Az egymás előtti személyes megnyílásban ekkor éreztem bizonyos fokig gátló tényezőnek, hogy osztálytársak, iskolatársak. A komoly problémák nagy részét négy-, hat-, maximum nyolcszemközt, a foglalkozások után, illetve a két foglalkozás között, külön beszélgetésben mondták el. Bár a szexről szóló délutánnak a visszajelzések szerinti sikeressége nagy haladást jelentett a személyesség terén. Józsi – a legcsendesebb, félrehúzódo tagunk- is ekkor kezdett igazán kilépni csendes, megfigyelő szerepéből. Hozzászólt a beszélgetésekhez, véleményét nyilvánította.

4. *Differenciálódás.* Ebben a szakaszban a tagok lassan elfogadják egymást különböző személyiségű egyénként, a szociális munkást sajátos szerepben lévő egyénként. A csoportot pedig különleges tapasztalatokat és élményeket kínáló közegnek tekintik. A

kapcsolatok és szükségletek egyre realisabbak, jó a kommunikáció és erős a csoportösszetartás. A „négyes fogat” mellett most már Béla, Józsi és a két később csatlakozott tagunk is megtalálta helyét, szerepét a csoportban. Elfogadták, és keretek között tartották Béla különégeit, ugratásait, amelyek sokat szelídültek a kezdetekhez képest. Segítettek neki a tanulásban, megérezték, megértették nehézségeit. Örültek, ha Józsi megszólalt, biztatták, kérdezték a véleményét. Misinek és Aladárnak – akik az első művelődési házban tartott élőzene est után csatlakoztak a csoporthoz – mindig magyarázták, elmesélték az előzményeket, ha olyan téma került szóba, amikor ők még nem jártak a klubba. így vigyáztak rá, hogy akkor se érezzék kívülállónak magukat. A csoportból fokozatosan lemorzsolódott két fiú már nem került szóba.

Közeledett a nyári szünet s ezzel a csoport-összejövetelek szüneteltetése is. Nyári találkozásokat terveztek, valamint a csoport folytatását a következő tanévben.

5. *Lezárás.* A csoporttapasztalat véget ért, a tagok lassan különválhatnak. Új erőforrásokat kellett keresniük társas, szabadidős és szakmai szükségleteik kielégítésére. Az ünnepélyes záró találkozásunkon Béla megint kitett magáért, mint a „régiben”, szorongásait vezetve le így. A többiek egy ideig partnerek voltak ehhez. Azután megbeszéltük érzéseinket, és helyre kerültek e megnyilvánulások. Mindegyikük elmondta, hogyan érezte magát az együtt töltött hónapok alatt. Melyik előadás, program volt számára a legemlékezetesebb, hogyan változott a kapcsolata a többiekkel, esetleg a környezetével. Beszélgettünk a nyári szünetről.

Terveztük az őszi folytatást, de ezt már olyan formában, ami a csoport teljesen önálló működésére épül. Én csak az elakadásoknál segítek, és természetesen a helyet, valamint minden, a működéshez szükséges feltételt, amit lehetőségeink engednek, továbbra is biztosítok. A személyes beszélgetéseinkre továbbra is igényt tartottak, amiben meg is egyeztünk.

Bár sok éves munkám során voltam már vezetője multikulturális csoportnak, gyerekfeladat csoportnak, ahol „kis könyvtárosokat képeztünk”. Voltam társvezetője pedagógus szabadidő csoportnak, pedagógus relaxációs és eszmegbeszélő csoportnak. Visszagondolva, mégis a legnagyobb örömmel a fent leírt csoporttal dolgoztam. A legtöbb fejtörést, nehéz pillanatot ők okozták, de a legtöbb szívmengető percet, órát, élményt is a csoportmunkák során. Jó érzés volt nyomon követni a fiúk lelki kinyílását, nyitottabbá válásukat a világra.

Felhasznált irodalom

1. Szociális munka csoportokkal : szöveggyűjtemény / szerk. Hegyesi Gábor ; Kozma Judit; Szilvási Léna ; Talyigás Katalin ; [ford. Nagy Nóra ; Gál István] .- Budapest: Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, 1997.- 353 p. ; 20 cm (A szociális munka elmélete és gyakorlata, 4.) ISBN 963 1755 17 1 (fűzött)